

บทที่ 4

วิเคราะห์พัฒนาการทางการเมืองไทยจาก ผลการเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมือง และการเลือกตั้งแบบอิสระ

ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะค้นหาว่า การเลือกตั้งที่กำหนดให้ผู้สมัครต้องสังกัดพรรคการเมือง ก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้งอย่างไร อีกทั้งเพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงผลกระทบของการเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมืองและการเลือกตั้งแบบอิสระต่อพัฒนาการเมืองไทย ทั้งด้านความเป็นสถาบัน การมีส่วนร่วมของประชาชน และระบบการเมืองไทย รวมทั้งเพื่อศึกษาให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเมืองของไทยที่เกิดจากการเลือกตั้ง รูปแบบต่าง ๆ ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดสมมติฐานในการศึกษา ดังนี้

1. การเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ถึง ปี พ.ศ. 2538 มีผลต่อพัฒนาการเมืองไทย ด้านความเป็นสถาบันทางการเมืองได้มากกว่าการเลือกตั้งแบบไม่สังกัดพรรคการเมืองหรือการเลือกตั้งแบบอิสระ

2. การเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมือง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2517 ถึง ปี พ.ศ. 2538 มีผลต่อพัฒนาการเมืองด้านการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการเมืองมากกว่าการเลือกตั้งแบบไม่สังกัดพรรค หรือการเลือกตั้งแบบอิสระ

3. การเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ถึง พ.ศ. 2538 ยังมีผลต่อพัฒนาการเมืองไทย ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนน้อยมาก

การศึกษาเรื่อง "พัฒนาการเมืองกับการเลือกตั้ง : เปรียบเทียบระหว่างการเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมืองกับการเลือกตั้งแบบอิสระ" นี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพัฒนาการเมืองไทย มาทำการศึกษา โดยแนวความคิดของพัฒนาการเมืองที่จะได้นำมาใช้เป็นกรอบของการศึกษาจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หลายประการ เช่น

- ความเป็นสถาบันทางการเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของสถาบันพรรคการเมืองของไทย
- ความสามารถของระบบการเมืองไทย ในการตอบสนองข้อเรียกร้องและเผชิญกับปัญหาและการท้าทาย อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

นอกจากแนวความคิดด้านพัฒนาการเมืองไทยดังกล่าวแล้ว ทฤษฎีและแนวความคิดที่ผู้ศึกษาได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ก็ยังคงประกอบด้วย ทฤษฎีว่าด้วยความเป็นสถาบัน โดยเฉพาะสถาบันพรรคการเมือง โดยใช้ความหมายของทฤษฎีว่าด้วยความเป็นสถาบันของ แซมมวล ฮันติงตัน (Samuel P. Huntington) ซึ่งลักษณะของความเป็นสถาบันต้องประกอบไปด้วย

- ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability)
- ความสลับซับซ้อน (Complexity)
- ความเป็นอิสระ (Autonomy)
- ความเป็นปึกแผ่น (Coherence)

พร้อมกันนั้นผู้ศึกษาได้นำแนวความคิดในเรื่องของทฤษฎีว่าด้วยพรรคการเมือง ทฤษฎีว่าด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองและทฤษฎีว่าด้วยการเลือกตั้ง มาใช้ในการวิเคราะห์ทำความเข้าใจและวิเคราะห์ถึงการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

การศึกษาเรื่อง พัฒนาการทางการเมืองกับการเลือกตั้ง : เปรียบเทียบระหว่างการเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมืองกับการเลือกตั้งแบบอิสระนี้ ได้ศึกษาจากเอกสารและข้อมูลจากผลการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันได้อาศัยหลักวิชาการเลือกตั้งและนำแนวความคิดเห็นของนักการเมือง นักวิชาการ ตลอดจนข้าราชการในระดับต่าง ๆ มาศึกษาในรูปเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive and Analytical Methods) โดยนำข้อมูลที่ได้นำประมวลและรวบรวมวิเคราะห์เพื่อให้ได้ความชัดเจนมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาคั้งนี้เมื่อจำกัดด้านข้อมูลบางประการที่ผู้ศึกษาไม่อาจค้นคว้าหามาได้ เนื่องจากข้อมูลเดิมไม่ได้มีการรวบรวมหรือเก็บไว้ แต่ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะได้พยายามวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาที่ได้ให้ได้ผลที่ชัดเจนมากที่สุด

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย

4.1.1 การเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ถึงปี พ.ศ. 2538 มีผลต่อการพัฒนาทางการเมืองไทย ด้านความเป็นสถาบันทางการเมือง ได้มากกว่า การเลือกตั้งแบบไม่สังกัดพรรคการเมือง หรือการเลือกตั้งแบบอิสระ

การเปลี่ยนแปลงระบบการสมัครรับเลือกตั้งจากเดิมที่รัฐธรรมนูญฉบับแรก ๆ เปิดโอกาสให้เป็นการสมัครรับเลือกตั้งแบบอิสระหรือการเลือกตั้งแบบไม่สังกัดพรรค มาเป็นการเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมืองดังที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 เป็นต้นมา อาจกล่าวได้ว่ามีมูลเหตุสำคัญ 4 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก คณะกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญมีความเห็นว่า เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันควบคุมผู้แทนราษฎรให้อยู่ในระเบียบวินัย ระบบพรรคการเมืองถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประชาธิปไตย ควรส่งเสริมการเมืองระบบพรรคให้พัฒนาและมั่นคง จึงมีความเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ควรสังกัดพรรค ถ้าออกจากพรรคแล้วไม่มีพรรคสังกัดก็จะมีผลทำให้สมาชิกภาพต้องสิ้นสุดลง

ประการที่สอง เพื่อแก้ไขปัญหาการไม่มีวินัย การไม่เคารพมติของพรรค ตลอดจนการโยกย้ายพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทอิสระก่อให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างประชาชนกับรัฐบาลเสมอ ดังนั้น เมื่อคิดจะเล่นการเมืองในระบบรัฐสภา ก็ควรที่จะต้องสังกัดพรรคการเมือง

ประการที่สาม เพื่อป้องกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ โดยวิธีการสมัครอิสระแล้วคอยที่จะเข้าสังกัดพรรคที่ให้ผลประโยชน์ต่อตนมากที่สุด ดังนั้น บุคคลที่คิดจะสมัครรับเลือกตั้ง ก็ควรที่จะได้ตัดสินใจที่สังกัดพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง ที่มีนโยบายตรงกับผู้สมัคร ทั้งนี้เพราะการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง โดยบุคคลคนเดียวย่อมจะไม่ประสบผลสำเร็จ การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทอิสระคอยแสวงหาผลประโยชน์อยู่ อาจเป็นช่องทางให้ผู้ที่ไม่ปรารถนาดีต่อระบบประชาธิปไตย ยกเป็นข้ออ้างขึ้นโจมตีได้

ประการที่สี่ เพื่อให้พรรคการเมืองทำหน้าที่กลั่นกรองผู้ที่เข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ทำให้สามารถมีผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีคุณภาพ และทำให้มีผลต่อสถาบันรัฐสภาได้คนที่มีความรู้ความสามารถ ประสิทธิภาพของสถาบันรัฐสภาก็จะดีขึ้น สูงขึ้น และเห็นว่าการที่บังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเป็นการ

จำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลกลุ่มน้อยเพื่อสิทธิเสรีภาพของคนทั้งประเทศ จึงไม่เป็นการขัดกับหลักประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังทำให้สามารถทำงานรวมกันได้เป็นกลุ่มและเป็นคณะอันเป็นประโยชน์ต่อการบริหารราชการแผ่นดิน

ดังที่ได้กล่าวมาในบทที่ 3 ว่าในช่วงปี 2489 จนก่อนถึงการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ได้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้น 10 พรรค ซึ่งส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์สนับสนุนนักการเมืองชั้นนำ ในขณะนั้น 3 คน ได้แก่ นายปรีดี ย พนมยงค์ นายควง อภัยวงศ์ และ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ตลอดจนวนระยะเวลาที่มีการเลือกตั้งเกิดขึ้น 3 ครั้ง แต่เปลี่ยนรัฐบาลถึง 10 ชุด มีการยึดอำนาจและกบฏ 7 ครั้ง ซึ่งจากข้อมูลเบื้องต้นสามารถชี้ให้เห็นได้ว่าในช่วงดังกล่าวมีความวุ่นวายทางการเมืองและการปกครองมาก นักการเมืองยังไม่มีแนวความคิดและวิสัยทัศน์ ในการดำเนินการของตนเอง พรรคการเมืองจึงเป็นเพียงการรวมตัวเพื่อสนับสนุนผู้มีอำนาจบางคนบางพวกเท่านั้น พัฒนาการทางการเมืองการปกครองในช่วงดังกล่าวจึงยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

เราอาจจะวิเคราะห์บทบาททางการเมืองของพรรคการเมืองในการได้รับเลือกตั้งตามกฎหมายพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 จนถึงปี พ.ศ. 2538 ได้ดังต่อไปนี้ รายละเอียดดูตารางที่ 10

ตารางที่ 10 บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป
ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 จนถึง พ.ศ. 2538

วัน/เดือน/ปี ที่มีการเลือกตั้ง	ผู้สมัคร			จำนวนพรรค			จำนวน ส.ส.			หมายเหตุ
	สังกัด พรรค	ไม่สังกัด พรรค	รวม	ทั้งหมด	ส่ง	ได้	สังกัด พรรค	ไม่สังกัด พรรค	รวม	
7 ก.พ. 2500	654	312	969	23	18	7	150	10	160	
15 ธ.ค. 2500	402	296	698	30	18	8	101	59	160	
10 ก.พ. 2512	652	601	1,253	17	11	8	149	70	219	
26 ม.ค. 2518	2,199	-	2,199	43	43	22	269	-	269	
4 เม.ย. 2519	2,369	-	2,369	57	39	19	279	-	279	
22 เม.ย. 2522	1,121	488	1,609	46	39	15	223	38	279	
18 เม.ย. 2526	1,468	412	1,880	23	14	10	300	24	324	
27 ก.ค. 2529	3,813	-	3,813	20	16	15	347	-	347	
22 ก.ค. 2531	3,612	-	3,612	19	17	15	357	-	357	
22 มี.ค. 2535	2,851	-	2,851	21	18	11	360	-	360	
23 ก.ย. 2535	2,417	-	2,417	16	13	11	360	-	360	
2 ก.ค. 2538	2,372	-	2,372	20	14	11	391	-	391	

ที่มา : ดัดแปลงจากรายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
กองวิชาการ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จากตารางที่ 10 จะเห็นได้ว่าในช่วง พ.ศ. 2500-2512 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิด
 พรรคการเมืองโดยมีการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ได้มี
 การจดทะเบียนพรรคการเมือง ถึง 30 พรรค และภายใต้ พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ.2511
 รวม 14 พรรค และแม้ว่าในช่วงดังกล่าวรัฐธรรมนูญยังไม่ได้กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้อง
 สังกัดพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งก็ตาม แต่ปรากฏว่ามีพรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง
 และได้รับเลือกตั้งถึง 7 , 8 พรรคเท่านั้น โดยมีผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบอิสระได้รับการเลือกตั้ง
 เข้ามาจำนวนหนึ่ง ส่วนพรรคการเมืองที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามามีมากกว่าครึ่งของพรรคการเมือง
 ทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า พรรคการเมืองเหล่านี้ขาดรากฐานการสนับสนุนจากประชาชนเป็น
 ส่วนใหญ่ พรรคการเมืองในช่วงดังกล่าวเป็นเพียงกลุ่มบุคคลที่เป็นนักการเมืองเก่ารวมตัวกันขึ้น
 โดยยังไม่มีรากฐานจากประชาชน ไม่มีความเป็นสถาบัน กล่าวคือยังขาดความสามารถในการปรับตัว
 (Adaptability) ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2500-2512 ซึ่งมีการเลือกตั้ง 3 ครั้ง
 แต่กลับมีพรรคการเมืองเปลี่ยนแปลงอย่างมาก กล่าวคือ การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2500
 มีพรรคการเมืองเกิดขึ้น 23 พรรค การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2500 มีพรรคการเมือง
 เกิดขึ้น 30 พรรค และการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 มีพรรคการเมืองเกิดขึ้น
 เพียง 17 พรรค แสดงให้เห็นว่าพรรคการเมืองยังไม่มีพัฒนาเท่าที่ควร นอกจากนั้น พรรค
 การเมืองยังขาดความสลับซับซ้อน (Complexity) กล่าวคือ การจัดรูปองค์กรภายในพรรคยังไม่
 มีระบบเท่าที่ควร พร้อมกันนั้นพรรคการเมืองในขณะนั้น ยังไม่มีความเป็นอิสระ (Autonomy)
 ดังจะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองหลายพรรคเกิดขึ้นจากความนิยมในตัวหัวหน้าพรรคและเมื่อหัวหน้า
 พรรคหมดสภาพลงหรือตายไปพรรคเหล่านั้นก็ยุบสลายไปเอง ประการสุดท้าย จะเห็นได้ว่า
 พรรคการเมืองดังกล่าวยังขาดความเป็นปึกแผ่น (Coherence) ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงดัง
 กล่าวพรรคเหล่านี้ยังไม่มี การขยายกิจการสาขาของตนเพื่อสร้างรากฐานความนิยมจากประชาชน
 ต่อมาในช่วงที่รัฐธรรมนูญได้เริ่มให้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ต้อง
 สังกัดพรรคการเมืองขึ้น กล่าวคือ ตั้งแต่มีการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 เรื่อยมา
 จนถึงครั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองเริ่มมีการปรับตัวขึ้นเรื่อย ๆ
 แม้ในช่วงการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 และการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 24 เมษายน
 2519 จะปรากฏว่าพรรคการเมืองขึ้นเป็นจำนวนมากแต่กลับมีเพียงไม่กี่พรรคที่ได้รับเลือกตั้งก็ตาม

แต่หากดูการเลือกตั้งครั้งต่อ ๆ มา จนถึงการเลือกตั้ง 3 ครั้งสุดท้าย กล่าวคือ การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 เราจะพบเห็นได้ว่าในช่วงนี้พรรคการเมืองเริ่มมีการรวมกลุ่มในลักษณะของความเป็นสถาบันมากขึ้น มีความสามารถในการปรับตัวขึ้น (Adaptability) มีความเป็นปึกแผ่น (Coherence) มีอิสระ (Autonomy) และเริ่มมีการจัดองค์การพรรคสลับซับซ้อนมากขึ้น (Complexity) ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงดังกล่าวมีพรรคการเมืองหลัก ๆ ที่สำคัญอยู่ 5-6 พรรค อาทิเช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย พรรคชาติพัฒนา พรรคความหวังใหม่ พรรคพลังธรรม และพรรคกิจสังคม

อย่างไรก็ตามหากเราจะแยกพิจารณาบทบาทของพรรคการเมืองแต่ละพรรคในการส่งสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละครั้ง เราก็อาจจะเห็นถึงสถานการณ์ความเป็นไปของพรรคการเมืองต่าง ๆ ในขณะนั้นได้ คือ (ดูตารางที่ 11 - 22)

ตารางที่ 11

บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
1.	พรรคเสรีมนังคศิลา	86	53.75
2.	พรรคประชาธิปัตย์	30	18.75
3.	พรรคธรรมชาธิปัตย์	9	5.63
4.	พรรคเศรษฐกิจ	9	5.63
5.	พรรคชาตินิยม	3	1.87
6.	พรรคเสรีประชาธิปไตย	11	6.87
7.	พรรคขบวนการไฮด์ปาร์ค	2	1.25
8.	ไม่สังกัดพรรค	10	6.25
รวมทั้งสิ้น		160	100.00

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมมหาดไทย, รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500

จากตารางที่ 11 จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองซึ่งจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติ
พรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ซึ่งมีจำนวนถึง 23 พรรคนั้น ปรากฏว่ามีเพียง 7 พรรคเท่านั้น
ที่ได้รับเลือกตั้ง โดยมีผู้สมัครอิสระ ซึ่งไม่สังกัดพรรคการเมืองใดได้รับเลือกตั้งเพียง 10 คน
ส่วนพรรคการเมืองอื่นอีก 16 พรรคไม่มีสมาชิกของพรรคได้รับเลือกตั้ง แสดงให้เห็นว่าพรรค
การเมืองเหล่านี้ขาดรากฐานความสนับสนุนจากประชาชนเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 12

บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
1.	พรรคสหภูมิ	44	27.50
2.	พรรคประชาธิปัตย์	39	24.38
3.	พรรคเสรีชน	6	3.75
4.	พรรคเสรีประชาธิปไตย	5	3.13
5.	พรรคเสรีนิคมศิลา	4	2.50
6.	พรรคชาตินิยม	1	0.62
7.	พรรคขบวนการไฮด์ปาร์ค	1	0.62
8.	พรรคอิสระ	1	0.62
9.	ไม่สังกัดพรรค	59	36.87
รวมทั้งสิ้น		160	100.00

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมมหาดไทย, รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500

จากตารางที่ 12 จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองซึ่งจดทะเบียนขึ้นภายหลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 รวมทั้งหมด 30 พรรคนั้น ปรากฏว่ามีเพียง 8 พรรคเท่านั้นที่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้ง ส่วนอีก 22 พรรคไม่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเลย แสดงให้เห็นว่าพรรคการเมืองเหล่านี้ขาดรากฐานการสนับสนุนของประชาชนนั่นเอง เป็นที่น่าสังเกตว่า มีผู้สมัครไม่สังกัดพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งถึง 59 คน คิดเป็นร้อยละ 36.87 ซึ่งนับว่าเป็นเปอร์เซ็นต์ค่อนข้างสูง

ตารางที่ 13

บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
1.	พรรคสหประชาไทย	75	38.25
2.	พรรคประชาธิปัตย์	57	26.02
3.	พรรคแนวประชาธิปไตย	7	3.15
4.	พรรคแนวร่วมเศรษฐกิจ	4	1.83
5.	พรรคประชาชน	2	0.91
6.	พรรคชาวนาชาไร่	2	0.91
7.	พรรคประชาพัฒนา	1	0.46
8.	พรรคเสรีประชาธิปไตย	1	0.46
9.	ไม่สังกัดพรรค	70	32.41
รวมทั้งสิ้น		219	100.00

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมการปกครอง, รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512

จากตารางที่ 13 จะเห็นได้ว่า ในจำนวนพรรคการเมืองทั้งหมดที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 รวมทั้งสิ้น 17 พรรค ปรากฏว่ามีเพียง 8 พรรคเท่านั้นที่มีสมาชิกของพรรคได้รับเลือกตั้ง ส่วนที่เหลืออีก 9 พรรค ปรากฏว่าไม่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเลย อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนไม่มีความศรัทธาในพรรคการเมืองเหล่านั้นมากพอ ทั้งนี้เนื่องจากขาดความสนับสนุนของประชาชนส่วนใหญ่ นั่นเอง และเป็นที่น่าสังเกตว่ามี ส.ส. ที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองเพิ่มจำนวนมากขึ้นถึง 70 คน คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ถึง 31.50 ซึ่งนับว่าเป็นสถิติที่น่าสังเกตเป็นอย่างยิ่ง

การที่มี ส.ส. ไม่สังกัดพรรคการเมืองเพิ่มมากขึ้นนี้ มีสาเหตุที่สำคัญมาจากการที่ ส.ส. เหล่านี้ต้องการที่จะ "ต่อรองผลประโยชน์" กับหัวหน้าพรรคการเมืองที่จะจัดตั้งรัฐบาล ในการแสวงหาความสนับสนุนในการเข้าร่วมกับพรรคการเมืองนั้น ๆ จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ ส.ส. อีกระบบบางคนใช้วิธีการรวบรวมกันเป็น "กลุ่ม" เพื่อต่อรองตำแหน่งรัฐมนตรี หรือเลขานุการรัฐมนตรี หรือตำแหน่งทางการเมืองตลอดจนผลประโยชน์อื่น ๆ นั้นเอง

ตารางที่ 14

บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2518

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
1.	พรรคประชาธิปัตย์	72	26.77
2.	พรรคธรรมสังคม	45	16.73
3.	พรรคชาติไทย	28	10.41
4.	พรรคเกษตรสังคม	19	7.06
5.	พรรคกิจสังคม	18	6.69
6.	พรรคสังคมชาตินิยม	16	5.95
7.	พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย	15	5.58
8.	พรรคพลังใหม่	12	4.46
9.	พรรคแนวร่วมสังคมนิยม	10	3.72
10.	พรรคสันติชน	8	2.98
11.	พรรคประชาธิปไตย	6	2.23
12.	พรรคไทย	4	1.49
13.	พรรคฟื้นฟูชาติไทย	3	1.12
14.	พรรคอธิปัตย์	2	0.74
15.	พรรคพลังประชาชน	2	0.74

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
16.	พรรคแผ่นดินไทย	2	0.74
17.	พรรคประชาธิปไตย	2	0.74
18.	พรรคเศรษฐกิจ	1	0.37
19.	พรรคเสรีชน	1	0.37
20.	พรรคพัฒนาจังหวัด	1	0.37
21.	พรรคแรงงาน	1	0.37
22.	พรรคเกษตรกร	1	0.37
รวมทั้งสิ้น		269	100.00

ที่มา : ตัดแปลงจาก กรมการปกครอง, รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
วันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2518

จากตารางที่ 14 แสดงว่าพรรคการเมืองทั้งหมด 43 พรรค ซึ่งได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2518 นั้น คงมีเพียง 22 พรรค ซึ่งมีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นที่น่าสังเกตว่า พรรคการเมืองเหล่านี้ไม่มีพรรคใดที่ได้รับคะแนนเสียงเด็ดขาดที่จะสามารถจัดตั้งรัฐบาลของพรรคนั้น ๆ ได้ แม้ว่าพรรคประชาธิปไตยจะมีคะแนนเสียงมากที่สุด 72 เสียงก็ตาม ดังนั้น พรรคประชาธิปไตยจึงร่วมกับพรรคเกษตรสังคมจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2518 แต่ก็ต้องลาออกไปในที่สุด เนื่องจากรัฐบาลผสมพรรคประชาธิปไตย-เกษตรสังคมไม่ได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2518 จากนั้น พรรคการเมืองอื่นๆ อีก 18 พรรคจึงร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล "สหพรรค" ขึ้นแทน โดยมี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมเป็นนายกรัฐมนตรี และรัฐบาลสหพรรคก็ได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎรให้บริหารประเทศ

ต่อมารัฐบาลสหพรรคเกิดปัญหาในการบริหารงานภายในซึ่งไม่สามารถแก้ไขด้วยวิธีอื่นใด ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีจึงตัดสินใจยุบสภาเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2519 และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2519 ผลการเลือกตั้งปรากฏดังนี้

ตารางที่ 15

บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2519

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
1.	พรรคประชาธิปัตย์	144	40.86
2.	พรรคชาติไทย	56	20.07
3.	พรรคกิจสังคม	45	16.13
4.	พรรคธรรมสังคม	28	10.03
5.	พรรคเกษตรสังคม	9	3.22
6.	พรรคสังคมชาตินิยม	8	2.87
7.	พรรคพลังใหม่	3	1.07
8.	พรรคพลังประชาชน	3	1.07
9.	พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย	2	0.72
10.	พรรคพัฒนาจังหวัด	2	0.72
11.	พรรคแนวร่วมสังคมนิยม	1	0.36
12.	พรรคร่วมประชาธิปไตย	1	0.36
13.	พรรคพิทักษ์ไทย	1	0.36

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
14.	พรรคแรงงาน	1	0.36
15.	พรรคสยามใหม่	1	0.36
16.	พรรคไทยสังคม	1	0.36
17.	พรรคสังคมก้าวหน้า	1	0.36
18.	พรรคธรรมาธิปไตย	1	0.36
19.	พรรคประชาธิปไตย	1	0.36
รวมทั้งสิ้น		279	100.00

ที่มา : ตัดแปลงจาก กรมการปกครอง, รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
วันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2519

ตารางที่ 15 แสดงว่าพรรคประชาธิปัตย์ได้รับคะแนนนิยมสูงขึ้นเมื่อเทียบกับผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2518 (โปรดดูตารางที่ 14) ส่วนพรรคชาติไทยและพรรคกิจสังคมก็ได้รับความนิยมจากประชาชนสูงขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีพรรคการเมืองเล็ก ๆ ซึ่งมีคะแนนเสียงพรรคละ 1 เสียงอีกถึง 9 พรรค ส่วนพรรคที่มีค่าคะแนนเสียง 2 เสียงและ 3 เสียงตามลำดับมีอยู่ 4 พรรค อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าแนวโน้มที่ประชาชนจะให้ความสนใจต่อพรรคการเมืองใหญ่ ๆ ก็มีมากขึ้น

ตารางที่ 16

บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
1.	พรรคกิจสังคม	80	28.67
2.	พรรคชาติไทย	37	13.26
3.	พรรคประชาธิปัตย์	34	12.18
4.	พรรคประชากรไทย	31	11.11
5.	พรรคเสรีธรรม	17	6.09
6.	พรรคชาติประชาชน	13	4.66
7.	พรรคอิสระ	13	4.66
8.	พรรคพลังใหม่	7	2.51
9.	พรรคกิจประชาธิปไตย	3	1.08
10.	พรรครวมไทย	1	0.36
11.	พรรค ป.ท.ป.	1	0.36
12.	พรรคสยามปฏิรูป	1	0.36
13.	พรรคกิจธรรม	1	0.36
14.	พรรคเกษตรสังคม	1	0.36
15.	พรรคธรรมสังคม	1	0.36
16.	ไม่สังกัดพรรค	38	13.62
รวมทั้งสิ้น		279	100.00

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522

ตารางที่ 17

บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2526

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
1.	พรรคกิจสังคม	92	28.39
2.	พรรคชาติไทย	73	22.53
3.	พรรคประชาธิปัตย์	56	17.28
4.	พรรคประชากรไทย	36	11.11
5.	พรรคสยามประชาธิปไตย	18	5.56
6.	พรรคชาติประชาธิปไตย	15	4.64
7.	พรรคประชาไทย	4	1.23
8.	พรรคก้าวหน้า	3	0.93
9.	พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย	2	0.61
10.	พรรคประชาเสรี	1	0.31
11.	ไม่สังกัดพรรค	24	7.41
	รวมทั้งสิ้น	324	100.00

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2526

จากตารางที่ 16, 17 จะเห็นได้ว่า ในช่วงการเลือกตั้งทั้ง 2 ครั้งนี้ มีทั้งพรรคการเมือง และมีผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่สังกัดพรรคการเมืองใดเข้าลงสมัครและได้รับเลือกตั้งด้วย เนื่องจากช่วงระยะเวลาดังกล่าวอยู่ระหว่างการยกเว้นในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2521 จึงทำให้มีการสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่ต้องสังกัดพรรคด้วย อย่างไรก็ตามผลการเลือกตั้งก็ยังคงแสดงให้เห็นว่าพรรคการเมืองยังขาดความเป็นสถาบัน และ ไม่มีรากฐานจากประชาชนที่ดี แต่จะพบว่ามีการเมืองที่เริ่มเป็นปึกแผ่นมากขึ้น เช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม และพรรคชาติไทย แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางการเมืองด้านสถาบันเริ่มดีขึ้นช่วงหนึ่ง

ตารางที่ 18

บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2529

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
1.	พรรคประชาธิปัตย์	100	28.82
2.	พรรคชาติไทย	63	18.16
3.	พรรคกิจสังคม	51	14.70
4.	พรรคสหประชาชาติไทย	38	10.95
5.	พรรคประชากรไทย	24	6.92
6.	พรรครวมไทย	19	5.47
7.	พรรคราษฎร	18	5.19
8.	พรรคกิจประชาคม	15	4.32
9.	พรรคก้าวหน้า	9	2.59
10.	พรรคมวลชน	3	0.86
11.	พรรคชาติประชาธิปไตย	3	0.86
12.	พรรคพลังใหม่	1	0.29
13.	พรรคเสรีนิยม	1	0.29
14.	พรรคพวงชนชาวไทย	1	0.29
15.	พรรคแรงงานประชาธิปไตย	1	0.29
รวมทั้งสิ้น		347	100.00

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2529

ตารางที่ 19

บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2531

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
1.	พรรคชาติไทย	87	24.37
2.	พรรคกิจสังคม	54	15.13
3.	พรรคประชาธิปัตย์	48	13.45
4.	พรรครวมไทย	35	9.80
5.	พรรคประชากรไทย	31	8.68
6.	พรรคราษฎร	21	5.89
7.	พรรคประชาชน	19	5.32
8.	พรรคพวงชนชาวไทย	17	4.76
9.	พรรคพลังธรรม	14	3.92
10.	พรรคกิจประชาคม	9	2.52
11.	พรรคก้าวหน้า	8	2.24
12.	พรรคมวลชน	5	1.40
13.	พรรคสหประชาชาติไทย	5	1.40
14.	พรรคเสรีนิยม	3	0.84
15.	พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย	1	0.28
รวมทั้งสิ้น		357	100.00

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2531

ตารางที่ 20

บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
1.	พรรคสามัคคีธรรม	79	21.94
2.	พรรคชาติไทย	74	20.56
3.	พรรคความหวังใหม่	72	20.00
4.	พรรคประชาธิปัตย์	44	12.22
5.	พรรคพลังธรรม	41	11.39
6.	พรรคกิจสังคม	31	8.61
7.	พรรคประชากรไทย	7	1.94
8.	พรรคเอกภาพ	6	1.67
9.	พรรคราษฎร	4	1.11
10.	พรรคพวงชนชาวไทย	1	0.28
11.	พรรคมวลชน	1	0.28
รวมทั้งสิ้น		360	100.00

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535

ตารางที่ 21

บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
1.	พรรคประชาธิปัตย์	79	21.94
2.	พรรคชาติไทย	77	21.39
3.	พรรคชาติพัฒนา	60	16.67
4.	พรรคความหวังใหม่	51	14.17
5.	พรรคพลังธรรม	47	13.06
6.	พรรคกิจสังคม	22	6.11
7.	พรรคเสรีธรรม	8	2.22
8.	พรรคเอกภาพ	8	2.22
9.	พรรคมวลชน	4	1.11
10.	พรรคประชากรไทย	3	0.83
11.	พรรคราษฎร	1	0.28
รวมทั้งสิ้น		360	100.00

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535

ตารางที่ 22

บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2538

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	จำนวน ส.ส.	ร้อยละ
1.	พรรคชาติไทย	92	23.53
2.	พรรคประชาธิปัตย์	86	21.99
3.	พรรคความหวังใหม่	57	14.57
4.	พรรคชาติพัฒนา	53	13.55
5.	พรรคพลังธรรม	23	5.88
6.	พรรคกิจสังคม	22	5.63
7.	พรรคประชากรไทย	18	4.61
8.	พรรคนำไทย	18	4.61
9.	พรรคเสรีธรรม	11	2.81
10.	พรรคเอกภาพ	8	2.05
11.	พรรคมวลชน	3	0.77
รวมทั้งสิ้น		391	100.00

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2538

จากตารางที่ 18 - 22 จะเห็นได้ว่าในช่วงการเลือกตั้ง ทั้ง 5 ครั้ง นั้น การรวมกลุ่มของพรรคการเมืองเพื่อส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีการดำเนินการเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองและกำหนดจำนวนผู้สมัครอย่างต่ำที่พรรคการเมืองต้องส่งในการเลือกตั้งทั้ง 5 ครั้งนี้ มีพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่เป็นจำนวนที่น้อย จะเห็นได้ว่า ในการเลือกตั้งทั้ง 5 ครั้ง มีพรรคการเมืองที่รวมตัวเพื่อส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่เกิน 21 พรรค และในการเลือกตั้งทั้ง 5 ครั้ง นั้น พรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปมีจำนวนประมาณ 11-15 พรรค ซึ่งหากเราจะดูถึงการพัฒนาการทางการเมือง ด้านความเป็นสถาบัน เราก็จะเห็นได้ถึงการปรับตัว (Adaptability) ของพรรคการเมืองในปัจจุบันได้มีขึ้นมากกว่าในช่วงที่รัฐธรรมนูญไม่กำหนดการสังกัดพรรคการเมือง นอกจากนั้นในเรื่องของความเป็นอิสระ (Autonomy) และความเป็นปึกแผ่น (Coherence) เราก็จะเห็นได้ว่าในช่วงการเลือกตั้งทั้ง 5 ครั้ง นั้น ได้มีพรรคการเมืองที่น่าจับตามองดูลักษณะดังกล่าวอยู่ประมาณ 3-4 พรรค อาทิเช่น พรรคประชาธิปไตย พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม และพรรคประชากรไทย ซึ่งในลักษณะดังกล่าวส่งผลให้พรรคการเมืองในปัจจุบันมีลักษณะของความเป็นสถาบันที่สูงขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางการเมืองด้านความเป็นสถาบัน มีการพัฒนาที่ชัดเจนกว่าแต่ก่อน

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์ ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งมีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองไทย ด้านความเป็นสถาบัน ของพรรคการเมืองได้มากกว่าการเลือกตั้งแบบอิสระหรือไม่สังกัดพรรคการเมือง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษานี้ในข้อที่ 1 ที่ว่าการเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ถึงปี พ.ศ. 2538 มีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองไทย ด้านความเป็นสถาบันทางการเมืองได้มากกว่าการเลือกตั้งแบบไม่สังกัดพรรคการเมือง หรือการเลือกตั้งแบบอิสระ

4.1.2 การเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ถึงปี พ.ศ. 2538 มีผลต่อประสิทธิภาพของระบบการเมืองไทยมากกว่าการเลือกตั้งแบบไม่สังกัดพรรคหรือการเลือกตั้งแบบอิสระ

ในการที่จะศึกษาถึงประสิทธิภาพของระบบการเมืองนั้น เราจะต้องดูถึงสิ่งที่จะชี้ให้เห็นประสิทธิภาพของระบบก่อน ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้มุ่งดูถึงการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนของระบบทางการเมือง ซึ่งหากระบบการเมืองสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดี และสามารถแก้ไขปัญหาชนพื้นฐานของประชาชนได้ดีแล้ว ย่อมทำให้เกิดความมั่นคงต่อระบบการเมือง ดังนั้นในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะได้เปรียบเทียบประสิทธิภาพของระบบการเมืองไทยในช่วงที่มีการเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ถึงปี พ.ศ. 2538 กับช่วงที่มีการเลือกตั้งแบบไม่สังกัดพรรคหรือการเลือกตั้งแบบอิสระ โดยจะทำการวิเคราะห์จากดังต่อไปนี้

1) ดูจากพัฒนาการด้านพรรคการเมือง เนื่องจากพรรคการเมือง เป็นที่รวมของกลุ่มคนเพื่อต่อสู้ทางการเมือง โดยมุ่งหวังที่จะผลักดันให้รัฐบาลใช้อำนาจในทิศทางที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ถ้าหากไม่มีพรรคการเมืองก็จะไม่มีการถ่วงดุลหรือคานกันทางการเมือง พร้อมกันนี้พรรคการเมืองยังเป็นผู้ที่สร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชน และในเวลาเดียวกันก็ได้มีโอกาสซักถาม รวบรวมและทำความเข้าใจในความต้องการของประชาชน เมื่อสังคมเติบโตมากขึ้น มีความซับซ้อนมากขึ้นความต้องการของประชาชนก็จะหลากหลายมากขึ้น ความจำเป็นที่จะต้องรวมกลุ่ม และจัดระบบความต้องการหรือความคิดเห็นทางการเมืองรวม ไปถึงการมีพรรคการเมืองก็ต้องมีมากขึ้น เพื่อที่จะเป็นตัวแทนทางการเมืองแก่ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในระบบการเมือง พรรคการเมืองย่อมจะต้องมีพัฒนาการที่ดีขึ้นสามารถทำหน้าที่ของพรรคการเมืองได้อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ทำหน้าที่ให้การศึกษาด้านการเมืองแก่ประชาชน ทำหน้าที่สรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ในการเป็นผู้แทนราษฎรเสนอให้ประชาชนพิจารณาคัดเลือก ทำหน้าที่ในการประสานประโยชน์ของกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ทำหน้าที่ในการระดมสรรพกำลังทางการเมืองเพื่อให้เกิดอำนาจต่อรอง ทำหน้าที่ในฐานะฝ่ายค้าน ทำหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางของกลุ่มผลประโยชน์และหน้าที่ในการสร้างผู้นำทางการเมือง ในจุดนี้ผู้ศึกษาจะได้เปรียบเทียบในเรื่องของ ความยั่งยืนของพรรคการเมือง และในเรื่องของความมั่นคงของพรรคการเมืองด้านความเป็นสถาบัน

2) ดูจากการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน ซึ่งในส่วนนี้ย่อมจะเป็นตัวชี้วัดอีกประการหนึ่งที่จะทำให้เห็นว่าระบบทางการเมืองสามารถแก้ไขปัญหาคือความต้องการของประชาชน หรือสามารถสนองต่อความต้องการของประชาชนได้มากน้อยเพียงใด หากระบบการเมืองสามารถ

แก้ไขปัญหาคือความต้องการของประชาชน หรือสามารถสนองต่อความต้องการของประชาชน ได้ดีย่อมมีผลทำให้ประชาชนสนใจที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพของ ระบบการเมืองได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในประเด็นนี้ข้อสังเกตอยู่หลาย ประการที่อาจเป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง นอกจากประสิทธิภาพทาง ระบบการเมือง ซึ่งผู้ศึกษาจะได้นำไปกล่าวในช่วงของบทสรุปและข้อเสนอแนะอีกครั้ง

3) ดูจากการกลับไปสู่วงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทย โดยเราจะดูว่าหากประสิทธิภาพของระบบการเมืองดีแล้ว วงจรอุบาทว์ก็จะหมดไปหรือสูญสิ้นไป แต่หากประสิทธิภาพของระบบ การเมืองที่ไม่ดีย่อมจะต้องมีอำนาจจากภายนอกเข้ามาล้มล้างระบบทางการเมืองและมีการใช้อำนาจ เผด็จการเข้ามาล้มล้างระบบการเมือง ในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะทำการเปรียบเทียบในแต่ละช่วงหลัง จากที่มีการเลือกตั้งในแต่ละครั้งว่า ภายหลังจากการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ได้เกิดวิกฤตการณ์ที่อาจ ทำให้การเมืองกลับเข้าสู่วงจรอุบาทว์มากน้อยเพียงใด เป็นการเปรียบเทียบในช่วงของการเลือกตั้ง แบบอิสระหรือแบบไม่สังกัดพรรคการเมืองกับการเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมือง

ดังนั้น ในส่วนนี้เราจะวิเคราะห์ถึงประสิทธิภาพของระบบการเมืองไทยในแต่ละ ประเด็นได้ดังนี้

การศึกษาประสิทธิภาพของระบบการเมืองจากพัฒนาการด้านพรรคการเมือง ดังที่ได้ กล่าวแล้วว่าพรรคการเมืองถือว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญของระบบประชาธิปไตย และเป็นตัว ประสานและรวบรวมความต้องการของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชน หากพรรคการเมืองมีความยั่งยืน ย่อมแสดงให้เห็นว่าพรรคคนนั้นมีความเป็นสถาบันสูงมีประสิทธิภาพในการทำงาน ที่ดีและย่อมส่งผลสะท้อนต่อประสิทธิภาพของระบบการเมืองให้ดีขึ้น

จากตารางที่ 2 เราจะพบว่าในช่วงตั้งแต่ที่ประเทศไทยได้มีการปกครองภายใต้ รัฐธรรมนูญ เราได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป รวม 18 ครั้ง โดยในการเลือกตั้งทั้ง 18 ครั้งนั้น ตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งที่ 7 (วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2500) ได้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น และส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค บางพรรคประสบความสำเร็จ มีผู้สมัครรับเลือกตั้ง ได้ รับการเลือกตั้ง บางพรรคไม่ประสบความสำเร็จ ต้องยุบเลิกไปเนื่องจากไม่มีผู้ได้รับการเลือกตั้ง เพราะขาดการสนับสนุนจากประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของพรรคการเมือง และจากตาราง ที่ 10 เราจะพบว่านับตั้งแต่ช่วงที่มีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2500, วันที่ 15 ธันวาคม

2500 และวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 ได้มีการส่งพรรคการเมืองเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนจึงทำให้ต้องสลายพรรคไป (รายละเอียดดังตารางที่ 11, 12 และ 13) นอกจากนี้การจัดตั้งพรรคในช่วงนั้นเป็นการจัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนผู้นำบางคนเท่านั้น ไม่มีจุดยืนของนโยบายพรรคที่แน่นอน แต่นับจากช่วงที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองแล้ว เราจะพบว่านับตั้งแต่ที่มีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 จนถึงการจัดตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 ซึ่งมีการเลือกตั้งทั่วไปถึง 9 ครั้ง สถาบันพรรคการเมืองได้มีการพัฒนาไประดับหนึ่ง โดยได้เกิดพรรคการเมืองที่มีความเป็นปึกแผ่นมีความยั่งยืน และมีความเป็นอิสระซึ่งดังที่ปรากฏ ในตารางที่ 14-22 ซึ่งในส่วนนี้ชี้ให้เห็นว่าประสิทธิภาพของระบบการเมือง ภายหลังจากการที่ได้มีการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองแล้วมีการพัฒนาด้านประสิทธิภาพของระบบการเมืองมากกว่าการเลือกตั้งแบบไม่สังกัดพรรคหรือการเลือกตั้งแบบอิสระ

การศึกษาประสิทธิภาพของระบบการเมืองจากการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน
 การไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแต่มิได้เป็นผู้ดำเนินการทางการเมืองด้วยตนเองโดยตรง แต่เป็นการดำเนินการเลือกตั้งตัวแทนของตนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน และได้มีการกำหนดกลไกเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามาควบคุมตามความเคลื่อนไหวของฝ่ายปกครอง เพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) ถือกันว่าเป็นรูปแบบของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด และสามารถวัดค่าของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ให้ความเที่ยงมากที่สุด ดังที่นอร์แมน ไนย์ (Noaman H.Nie) ได้เห็นว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทำให้ประชาชนเมื่อทริพลเห็นผู้นำในแง่ที่ว่า เป็นแรงกดดันให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตนเพื่อรักษาคะแนนเสียงของตนเองไว้ จึงเป็นการสนองต่อความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ อาร์เทอร์ โบแมค (Arthur W.Bromage) ยังได้เห็นว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) เป็นการแสดงออกซึ่งเจตนาของประชาชนต่อวิธีกำหนดนโยบายในการปกครองประเทศ การแสดงเจตจำนงค์ดังกล่าวนี้จะมีผลตามจริงหรือไม่ หรือมีผลดีตามระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสนใจของประชาชนและการมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดด้วย

จากตารางที่ 3, 4, 5, และ 6 เราจะเห็นได้ว่าในการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่ละครั้งของประชาชนจะมีจำนวนของผู้ไปใช้สิทธิเป็นจำนวนน้อยมาก คิดเป็นร้อยละได้ประมาณร้อยละ 28.50-49.16 มีอยู่ครั้งเดียวในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 เท่านั้นที่จำนวนร้อยละของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูงขึ้น ประมาณร้อยละ 57.50 (เนื่องจากการโง่งการเลือกตั้งกันมาก) แสดงให้เห็นว่าในช่วงที่ยังไม่ได้กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง และยังมีพรรคการเมืองที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริงแล้วประชาชนยังไม่ให้ความสำคัญเชื่อถือและศรัทธาต่อระบบการเมืองเท่าใดนักและจากตารางที่ 7, 8 และ 9 เราจะเห็นได้ว่าในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งในช่วงหลังจากที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง ประชาชนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและแม้ในช่วงการเลือกตั้งใน 3 ครั้งที่ผ่านมา กล่าวคือ การเลือกตั้งในวันที่ 22 มีนาคม 2535 มีผู้ไปใช้สิทธิ จำนวนร้อยละ 59.24 วันที่ 13 กันยายน 2535 ก็มีผู้ไปใช้สิทธิเพิ่มขึ้นอีกเป็นร้อยละ 61.61 และในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมามีเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 ก็มีผู้ไปใช้สิทธิเพิ่มขึ้นอีกเป็นร้อยละ 62.04 ซึ่งจากลักษณะและผลการเลือกตั้งดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าประชาชนเริ่มมีความเชื่อมั่นในระบบพรรคการเมือง ตลอดจนเริ่มมีความศรัทธาต่อระบบการเมืองมากขึ้น และจากลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการยืนยันให้เห็นได้ว่า นับตั้งแต่ได้มีการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง ประสิทธิภาพของระบบการเมืองไทยได้มีการพัฒนาขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง โดยเราจะเห็นได้จากการที่ประชาชนได้มีได้ให้ความสนใจต่อระบบการเมืองมากขึ้นโดยได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่อย่างไรก็ตามได้มีนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านได้ให้ข้อสังเกตในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนชาวไทยว่าบางส่วนไม่ได้เกิดจากความสนใจในระบบการเมือง หรือเกิดจากความศรัทธาในระบบการเมือง แต่เกิดจากการมีอารมณ์สีนจ้างซึ่งในข้อสังเกตดังกล่าวนี้ผู้ศึกษาจะได้นำไปกล่าวอีกครั้งในช่วงของบทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาประสิทธิภาพของระบบการเมืองจากการกลับคิวนวนไปสู่วงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทย วงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทย หมายถึง การที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงกลับไปกลับมา ระหว่างการปกครองแบบเผด็จการทหารกับการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีรัฐบาลเป็นพลเรือน ซึ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงกลับไปกลับมาดังกล่าวถูกนักวิชาการและนักการเมืองหลายกลุ่มสรุปเรียกว่า "วงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทย" (ดังภาพที่ 4) หรือหากจะอธิบายอย่างละเอียดก็พอสรุปได้ว่าภายหลังจากการที่ได้มีการ

ปกครองภายใต้ระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ประชาชนได้รับสิทธิทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการไปออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีอำนาจในการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนขึ้น หลังจากรัฐบาลพลเรือนปกครองบริหารประเทศไปได้ช่วงระยะเวลาหนึ่ง จะเกิดความวุ่นวายทางการเมืองอันเนื่องมาจากความอ่อนแอของรัฐบาล โดยอาจจะมีสาเหตุจากการคอร์ปชั่นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรืออาจมาจากการบริหารงานของคณะรัฐบาลที่ไม่โปร่งใส จึงเปิดโอกาสให้ทหารเข้ามาแทรกแซงกิจการทางการเมือง ทำการยึดอำนาจ ปฏิวัติ รัฐประหาร และสถาปนาระบบเผด็จการทหารขึ้น สิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดและเมื่อทหารปกครองประเทศมาได้ระยะหนึ่งประชาชนเกิดความคับข้องใจและเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในทางการเมือง ให้มีการเลือกตั้งเพื่อประชาชนจะได้มีส่วนร่วมในการปกครองบริหารประเทศโดยคณะรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้ง แต่เมื่อรัฐบาลบริหารประเทศไปได้ระยะหนึ่ง ความอ่อนแอของรัฐบาลพลเรือนก่อให้เกิดความวุ่นวายอีกครั้งหนึ่ง เป็นผลให้ทหารกลับเข้ามายึดอำนาจอีก สถาปนาระบบการเมืองไทย จึงหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปมาอยู่เช่นนี้ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นวงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทย

จากลักษณะและความหมายของวงจรอุบาทว์ดังกล่าว เราก็พอที่จะวิเคราะห์ได้ว่าหากระบบการเมืองไทยมีประสิทธิภาพที่ดีแล้ว ประชาชนโดยทั่วไปก็ย่อมให้การสนับสนุน เชื่อถือ และเชื่อมั่นในระบบการเมือง และหากระบบการเมืองสามารถบริหารการปกครองจนสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเป็นธรรมและสมประโยชน์แล้ว ย่อมก่อให้เกิดความศรัทธาของประชาชนต่อระบบการเมือง เหตุการณ์วิกฤตการณ์ในสภาและความเสื่อมศรัทธาต่อระบบการเมืองไทยก็จะไม่เกิดขึ้น แต่หากว่าระบบการเมืองไทยไม่มีประสิทธิภาพและมีการคอร์ปชั่นในวงการบริหารหรือการปกครอง การเกิดวงจรอุบาทว์ก็ย่อมจะต้องมีการทวนกลับมาเกิดขึ้นอีก เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาของระบบการเมือง ตลอดจนเป็นการแก้ไขปัญหาวิกฤตศรัทธาของประชาชนต่อระบบการเมืองไทย

เราสามารถที่จะวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดวงจรอุบาทว์ได้จากการศึกษาจากสาเหตุที่ต้องจัดให้มีการเลือกตั้งครั้งใหม่ และจากสาเหตุแห่งการล้มรัฐบาลในแต่ละครั้ง และจากสาเหตุดังกล่าวเราก็จะสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในช่วงก่อนที่จะมีการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองนั้น สถานการณ์ของระบบการเมืองไทยเป็นเช่นใด มีประสิทธิภาพมากน้อย

ขนาดโต และในช่วงหลังจากที่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ชั้นประสิทธิภาพของระบบการเมืองเป็น
เช่นไร ดูตารางที่ 23

ตารางที่ 23

การเลือกตั้งทั่วไปกับสาเหตุแห่งการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งทั่วไป		สาเหตุที่จัดให้มีการเลือกตั้ง และสาเหตุแห่งการสิ้นสุด	หมายเหตุ
ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี		
1.	15 พ.ย. 2476	- เป็นการเลือกตั้งครั้งแรก - สิ้นสุดเพราะสภาพมดอายุ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2480	
2.	2 พ.ย. 2480	- เป็นการเลือกตั้งเพราะสภาพมดอายุ - สิ้นสุดเพราะรัฐบาลยุบสภา เพราะแพ้มติในสภา	
3.	12 พ.ย. 2481	- เลือกตั้งเพราะมีการยุบสภา - สิ้นสุดเพราะมีสงครามโลกครั้งที่ 2 และต่อมารัฐบาลยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่	
4.	6 ม.ค. 2489	- เลือกตั้งเพราะมีการยุบสภา - สิ้นสุดเพราะเกิดการรัฐประหารขึ้น เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490	- เป็นวงจรรอบาหว์ ครั้งที่ 1

การเลือกตั้งทั่วไป		สาเหตุที่จัดให้มีการเลือกตั้ง และสาเหตุแห่งการสิ้นสุด	หมายเหตุ
ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี		
5.	29 ม.ค. 2491	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะมีการใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ - สิ้นสุดเพราะเกิดการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2494 	- เป็นวงจรรอบาทั่วไป ครั้งที่ 2
6.	26 ก.พ. 2495	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะมีการใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ - สิ้นสุดเพราะหมควาระ จึงได้จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ 	
7.	7 ก.พ. 2500	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะสภาพผดอายุ - สิ้นสุดเพราะเกิดการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2500 และได้ประกาศให้ยุบสภา กำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ 	- เป็นวงจรรอบาทั่วไป ครั้งที่ 3
8.	15 ธ.ค 2500	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะคณะรัฐประหารยุบสภา และให้เลือกตั้งใหม่ - สิ้นสุดเพราะเกิดรัฐประหาร และยกเลิกรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 	- เป็นวงจรรอบาทั่วไป ครั้งที่ 4
9.	10 ก.พ. 2512	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะมีการใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ - สิ้นสุดเพราะมีการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 	- เป็นวงจรรอบาทั่วไป ครั้งที่ 5
10.	26 ม.ค. 2518	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ - สิ้นสุดเพราะมีการยุบสภา เกิดความขัดแย้งของพรรคร่วมรัฐบาล 	

การเลือกตั้งทั่วไป		สาเหตุที่จัดให้มีการเลือกตั้ง และสาเหตุแห่งการสิ้นสุด	หมายเหตุ
ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี		
11.	4 เม.ย. 2519	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะมีการยุบสภา - สิ้นสุดเพราะเกิดการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครอง เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ต่อมาก็มีการปฏิรูปตัวเองขึ้นอีกเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2520 	- เป็นวงจรรอบทัวครั้งที่ 6
12.	22 เม.ย. 2522	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะใช้รัฐธรรมนูญใหม่ - สิ้นสุดเพราะรัฐบาลยุบสภา ในวันที่ 19 มีนาคม 2526 	
13.	19 เม.ย. 2526	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะมีการยุบสภา - สิ้นสุดเพราะรัฐบาลแก้ไขเรื่องพ.ร.ก ภาษีน้ำมันดีเซล จึงประกาศยุบสภาอีก 	
14.	27 ก.ค. 2526	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะมีการยุบสภา - สิ้นสุดเพราะรัฐบาลมีปัญหากับพรรคร่วมรัฐบาล จึงประกาศยุบสภา 	
15.	24 ก.ค. 2531	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะมีการยุบสภา - สิ้นสุดเพราะเกิดการยึดอำนาจ โดยคณะ รสช. เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 	- เป็นวงจรรอบทัวครั้งที่ 7
16.	22 มี.ค. 2535	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ - สิ้นสุดเพราะเหตุการณ์ไม่สงบภายในประเทศ ไบรด์เกล้าตั้งนายกใหม่ 	
17.	13 ก.ย. 2535	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกตั้งเพราะมีการปรับสภาพการเมืองให้เข้าสู่ระบบการเมือง - สิ้นสุดเพราะรัฐบาลเกิดการแตกแยกในพรรคร่วมรัฐบาลจึงยุบสภา 	

การเลือกตั้งทั่วไป		สาเหตุที่จัดให้มีการเลือกตั้ง และสาเหตุแห่งการสิ้นสุด	หมายเหตุ
ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี		
18.	2 ก.ค. 2538	- เลือกตั้งเพราะมีการยุบสภา - สิ้นสุด	

ที่มา : คัดแปลงมาจาก กองวิชาการ กรมการปกครอง, รายงานการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 2 กรกฎาคม 2538

จากตารางที่ 23 เราจะเห็นได้ว่านับตั้งแต่เราได้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นครั้งแรกในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 จนถึงการเลือกตั้งในวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 ซึ่งรวมเป็นการเลือกตั้งทั่วไปทั้งหมด 18 ครั้ง ได้เกิดเหตุการณ์ในลักษณะที่เรียกว่าวงจรอุบาทว์ รวมทั้งสิ้น 7 ครั้ง โดยใน 5 ครั้งแรกเกิดขึ้นในช่วงที่การเลือกตั้งของไทยยังไม่มีข้อกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง ซึ่งจากลักษณะดังกล่าวนั้นแสดงให้เห็นว่า ในช่วงที่ปล่อยให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถสมัครรับเลือกตั้งโดยอิสระไม่ต้องสังกัดพรรคการเมืองนั้น ได้ทำให้ระบบการเมืองการปกครองของไทยเกิดวิกฤตการณ์ในสภาวะอยู่เสมอ จนทำให้อำนาจภายนอกระบบการเมืองต้องเข้ามาแทรกแซงระบบการเมืองอยู่เสมอ ก่อให้เกิดวงจรอุบาทว์อยู่บ่อยครั้ง ประกอบกับประชาชนเกิดความเสื่อมศรัทธาต่อระบบการเมือง จึงเป็นช่องทางให้อำนาจนอกระบบเข้ามาก้าวท้าวระบบการเมืองได้ง่าย ส่วนระยะที่หลังจากที่มีการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองได้ทำให้ระบบการเมืองได้มีการพัฒนาไประดับหนึ่ง และเกิดความมั่นคงในระบบการเมืองขึ้นมาก แต่อย่างไรก็ตามเราจะเห็นได้ว่าก็ยังมี การเข้ามาท้าวท้วงระบบการเมืองโดยอำนาจนอกระบบอยู่จนได้ หากเราจะหาเหตุผลว่าทำไมจึงเกิดวงจรอุบาทว์ได้ถึง 2 ครั้ง ในช่วงที่หลังจากมีการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองนั้น อาจจะกล่าวอ้างได้ว่าในช่วงที่เกิดวงจรอุบาทว์ในครึ่งช่วงปี 2519 นั้น น่าจะเกิดจากในช่วงนั้นภาวะ

ของการเมืองการปกครองยังไม่สงบเนื่องจากมีผลมาจากการบริหารประเทศในช่วงดังกล่าวยังไม่เรียบร้อย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้นยังไม่มีความไว้วางใจที่เพียงพอ มีการขายตัวและแสวงหาผลประโยชน์กันอย่างมาก ประกอบกับการกำหนดให้ สส. สังกัดพรรคการเมืองยังมีกลไกควบคุมที่ยังไม่รัดกุมพอ จึงก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ในสภาขึ้นและทำให้เกิดวงจรรูบาวัวดังกล่าว ส่วนในการเกิดวงจรรูบาวัว ในช่วงปี 2534 คือในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 นั้น เราคงได้แต่ยอมรับว่าระบบการเมืองการปกครองของเรายังมีจุดอ่อนอยู่ ก่อให้เกิดเหตุการณ์วิกฤตการณ์ในสภาและเกิดวงจรรูบาวัวดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาเห็นว่าจากลักษณะดังกล่าวนี้ เราพอที่จะวิเคราะห์ได้ว่าภายหลังจากที่ได้มีการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองแล้ว ประสิทธิภาพของระบบการเมืองไทยได้มีการพัฒนาขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง แม้ว่าการพัฒนาขึ้นมาจะยังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก แต่ก็ทำให้ระบบการเมืองการปกครองของไทยมีความมั่นคงมากขึ้น และสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนได้ระดับหนึ่ง

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง มีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ ของระบบการเมือง มากกว่าการเลือกตั้งแบบอิสระหรือการเลือกตั้งแบบไม่สังกัดพรรคการเมือง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษานี้ในข้อที่ 2 ที่ว่าการเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ถึงปี พ.ศ. 2538 มีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองไทยด้านการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการเมืองมากกว่าการเลือกตั้งแบบไม่สังกัดพรรคการเมือง หรือการเลือกตั้งแบบอิสระ

4.1.3 การเลือกตั้งแบบสังกัดพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ถึงปี พ.ศ. 2538 มีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนน้อยมาก

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) เป็นกิจกรรมที่สำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง และมีความจำเป็นสำหรับการเมืองทุกระบบ ทั้งนี้เพราะรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่งการดำรงอยู่ของระบบการเมือง ถ้าระบบการเมืองใดปราศจากการมีส่วนร่วมดังกล่าวแล้ว ระบบการเมืองนั้นก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้

ในการที่จะศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น เราก็ควรที่จะต้องทำความเข้าใจในความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนเสียก่อน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นได้มีนักวิชาการ และนักการเมืองหลายท่านได้ให้ความหมายไว้หลายประการ แต่เราพอจะสรุปได้อย่างกว้าง ๆ ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมของประชาชนที่มีจุดมุ่งหมาย ต้องการที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล ไม่ว่าจะวิธีการที่ต้องการจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลจะถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นไปด้วยความสมัครใจหรือไม่ก็ตาม ในปัจจุบันรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่หลากหลาย ผู้ศึกษาจะขอนำรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญบางประการมาใช้วิเคราะห์ ได้แก่

- การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting)
- กิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียง (Party and campaign activities)
- การประท้วง (Protestors) หรือการใช้ความรุนแรง (Violence)

การวิเคราะห์พัฒนาการทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น เราก็จะสามารถวิเคราะห์ได้จาก ตารางที่ 3 ถึงตารางที่ 9 และดังที่ได้วิเคราะห์ไปบ้างแล้ว ในเรื่องของประสิทธิภาพของระบบการเมืองไทย ซึ่งจากลักษณะของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนแล้ว เราจะเห็นได้ว่าในช่วงที่ก่อนจะมีการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองนั้น ประชาชนยังไปใช้สิทธิเลือกตั้งในจำนวนที่น้อยมาก แสดงให้เห็นถึงการที่ประชาชนไม่สนใจในระบบการเมือง ระบบการเมืองไม่สามารถแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ดังนั้น ประชาชนจึงไม่ได้สนใจและให้การสนับสนุนรวมทั้งตลอดจนไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าใดนัก แต่ภายหลังจากการที่ได้กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองแล้ว เราก็จะพบได้ว่าหลังจากนั้นประชาชนเริ่มให้ความสนใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนบางส่วนจะไม่ได้เกิดจากความสมัครใจหรือความสนใจของประชาชนเท่าใดก็ตาม แต่จากผลการเลือกตั้งที่ปรากฏออกมานั้น ก็ชี้ให้เห็นว่าประชาชนเริ่มมีความเข้าใจในระบบการเมืองมากขึ้นระบบการเมืองได้มีการพัฒนาตนเองเพื่อที่จะได้สร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนได้ตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนในการบริหารและปกครองประเทศ ดังนั้นในส่วนนี้เราจึงพอจะสรุป

ได้ว่าพัฒนาการทางการเมืองไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีการพัฒนาไประดับหนึ่ง ภายหลังจากที่ประเทศไทยได้มีการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง

แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านต่างได้ทำการศึกษาและวิจัยแล้ว ได้สรุปว่าการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนชาวไทยในขณะนี้บางส่วนไม่ได้เกิดจากความสมัครใจ หรือความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองแต่ประการใด เกิดจากการที่มีบุคคลบางกลุ่มบางพวกได้ใช้อำนาจเงิน อำนาจอิทธิพลเข้าบีบบังคับ ตลอดจนมีการชี้แนะจากญาติพี่น้อง ผู้ปกครองท้องถิ่น หรือจากผู้นำในกลุ่มชน โดยที่ประชาชนผู้ใช้สิทธิยังไม่มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง ซึ่งในส่วนนี้ ผู้ศึกษาก็เห็นด้วย แต่การที่มีบุคคลต่างๆ มาชักจูงไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มบุคคลใดก็ตาม ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นว่าในเรื่องของพัฒนาการทางการเมืองนั้นยังมีกลุ่มบุคคลบางกลุ่มบางพวกได้เข้าใจถึงระบบการเมืองมากขึ้น หันมาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยใช้ระบบการเมืองเป็นช่องทางแก้ไขส่วนหนึ่งซึ่งในลักษณะดังกล่าวก็ย่อมเป็นการสอดคล้องกับความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กล่าวข้างต้น และเป็นการแสดงให้เห็นว่าเมื่อมีการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้สังกัดพรรคการเมืองนั้น มีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองขึ้นอย่างแน่นอนไม่มากนักน้อย

การวิเคราะห์พัฒนาการทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปของการดำเนินกิจกรรมกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียง ในส่วนนี้จะนำการวิเคราะห์แล้ว เราก็มองเห็นในลักษณะของรูปธรรมที่พอจะมองเห็นได้บ้าง แต่ก็เห็นในลักษณะของการดำเนินกิจกรรมบางจุดและบางแห่งเท่านั้น โดยจากผลการเลือกตั้ง และรายงานผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในแต่ละครั้ง นับตั้งแต่ที่กฎหมายกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองแล้ว พรรคการเมืองเริ่มให้ความสำคัญแก่ผู้สมัครมากขึ้น ได้มีการกำหนดตัวผู้สมัครที่มีความสำคัญต่อพรรคให้ลงสมัครในเขตเลือกตั้งที่พรรคมีฐานเสียง ตลอดจนพรรคการเมืองได้ให้การช่วยเหลือ โดยให้เงินสนับสนุนแก่ผู้สมัครที่คาดว่าจะได้รับเลือกตั้ง พร้อมกันนั้น พรรคยังได้ให้การสนับสนุนโดยมีการช่วยรณรงค์หาเสียงให้ด้วย มีการปราศรัยจากตัวแทนพรรคคอยให้การช่วยเหลือและแนะนำตัวผู้สมัครแต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในรูปลักษณะดังกล่าว ส่วนใหญ่แม้จะเป็นประชาชนธรรมดาแต่ก็จะเป็นการกระทำในลักษณะต่างตอบแทน กล่าวคือ เป็นการจ้างวาน มีรางวัล อำมิสสินจ้าง ให้แก่ผู้ช่วยดำเนินการหรือกรณีเป็นญาติ พี่น้อง

เพื่อน ของผู้สมัคร ดังนั้น ในเรื่องของการพัฒนาการทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในรูปของการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองและการณรงค์หาเสียง จึงยังไม่สามารถที่จะยืนยันได้ว่าเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงเท่าใดนัก

การวิเคราะห์พัฒนาทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการ ชุมนุมเรียกร้อง การประท้วง หรือการใช้ความรุนแรง ในส่วนนี้หากเราจะทำการวิเคราะห์แล้ว เราก็จะดูได้จากภายหลังจากการเลือกตั้งในแต่ละปี หรือภายหลังจากการบริหารงานของคณะผู้บริหารซึ่งมาจากการเลือกตั้งในแต่ละปี ได้มีการชุมนุมเรียกร้อง ประท้วงหรือใช้ความรุนแรง จำนวนมากน้อยเท่าใด และได้มีสาเหตุของการชุมนุมมาจากปัญหาใดเป็นประการสำคัญ โดยในการรวมตัวเพื่อชุมนุมกันนั้นผู้ร่วมชุมนุมจะได้อ้างสาเหตุหลายๆ ประการ แต่อย่างไรก็ตามหากเราพิจารณาโดยแยกกลุ่มประเภทของสาเหตุแห่งการชุมนุมเรียกร้องเราจะพบว่า ทำให้เกิดการชุมนุมเกิดจากปัญหาต่างๆ ดังนี้

-ปัญหาขั้นพื้นฐาน อาทิเช่น ปัญหาด้านที่ดินทำกิน ปัญหาด้านผลิตผลการเกษตร
ปัญหาด้านสาธารณสุข-โรค-สาธารณสุขการ ปัญหาด้านแรงงาน

-ปัญหาด้านสิทธิประโยชน์และสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น ปัญหาด้านกลุ่มผลประโยชน์
ปัญหาการกระทบกระทั่งของประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัญหาจากสิ่งแวดล้อม

-ปัญหาด้านการเมืองและอื่นๆ อาทิเช่น ปัญหาที่เกิดจากการเลือกตั้งทุกระดับ และ
ปัญหาอื่นๆ

โดยหากเราจะแยกยุคสมัยแห่งการพัฒนาการด้านสภาพปัญหาต่างๆ เราจะพบว่าในช่วงแรกเริ่มของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยนั้น ปัญหาสิ่งแรกที่เกิดขึ้นกับคนไทยในสมัยประชาธิปไตย เริ่มเบ่งบานได้แก่ ปัญหาขั้นพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคสาธารณสุขการ ปัญหาด้านที่ดินทำกิน ปัญหาด้านแรงงาน ปัญหาด้านผลิตผลการเกษตรราคาตกต่ำและเมื่อมีการพัฒนาประชาธิปไตยขึ้นมาระดับหนึ่ง สภาพของปัญหาเหล่านั้นก็จะเปลี่ยนแปลงไป เมื่อประชาชนเริ่มมีการอยู่ดีกินดีขึ้น ปัญหาขั้นพื้นฐานเริ่มลดน้อยลงแต่ปัญหาที่ได้เริ่มปรากฏมากขึ้น ได้แก่ ปัญหาด้านสิทธิประโยชน์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่เรื่องของกลุ่มผลประโยชน์ เรื่องของการถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐรังแก หรือการขัดแย้งกระทบกระทั่งของประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนปัญหาด้านสภาพแวดล้อมมลภาวะต่างๆ ในชุมชน และเมื่อมีการขจัดปัญหาเหล่านั้นได้ระดับหนึ่ง การเรียกร้องแก้ไข ปัญหา ก็จะกลับไปสู่อีกระดับหนึ่ง โดยขึ้นสู่สภาพปัญหาด้านการเมืองและปัญหาความต้องการอื่นๆ

ที่เกี่ยวข้องกับความสะดวกสบายของประชาชนมากยิ่งขึ้น

ในด้านสถิติข้อมูลของการชุมนุมเรียกร้องนั้น ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าข้อมูลจากสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยในช่วงปี พ.ศ.2537 และในช่วงปี พ.ศ.2538 มาศึกษาเปรียบเทียบช่วงพัฒนาการทางการเมืองดังกล่าว รายละเอียดดังตารางที่ 24-25

ตารางที่ 24

สถิติการชุมนุมเรียกร้องในช่วงปี 2537-2538

แยกตามสภาพปัญหา

สภาพปัญหา	ปี 2537	ปี 2538
1. ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน		
-ด้านที่ดินทำกิน	135	75
-ด้านผลิตผลการเกษตร	39	37
-ด้านการสาธารณสุขโรคสาธารณสุขการ	102	104
-ด้านปัญหาแรงงาน	41	53
2. ปัญหาด้านสิทธิประโยชน์		
-ด้านกลุ่มผลประโยชน์	143	148
-ด้านกระทบกระทั่งของประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ	150	135
-ด้านสิ่งแวดล้อม	42	78
3. ปัญหาด้านการเมือง และอื่นๆ		
-ด้านการเมือง	-	24
-ด้านอื่นๆ	85	29
รวม	737	683

ที่มา : ดัดแปลงจากรายงานสถิติการชุมนุมเป็นรายปัญหาปี 2537 และปี 2538 ของสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย

จากตารางที่ 24 เราจะเห็นได้ว่าในช่วงปี พ.ศ.2537 ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในเรื่องการแก้ไขปัญหาด้านพื้นฐานเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะปัญหาด้านที่ดินทำกิน ส่วนในปี พ.ศ.2538 ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในเรื่องของการแก้ไขปัญหาด้านพื้นฐานลดลง แต่จะมีการก้าวไปสู่การชุมนุมเรียกร้องในเรื่องของปัญหาด้านสิทธิประโยชน์ และปัญหาด้านการเมือง ซึ่งในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่าประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านของระบบการพัฒนาทางการเมืองที่ดีขึ้น แต่หากเราจะเทียบสถิติของการชุมนุมเรียกร้องต่างๆ ในปี พ.ศ.2537 และปี พ.ศ.2538 เราจะเห็นว่าจำนวนของการชุมนุมเรียกร้องลดลง แต่การพัฒนาด้านการเรียกร้องที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นว่าในด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชาวไทยได้มีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น แต่เมื่อดูแล้วจะเห็นว่ายังเป็นการพัฒนาไปอย่างช้า ๆ เพียงเล็กน้อยเท่านั้น หากเราจะเทียบการพัฒนาทางการเมืองในแต่ละภาคเราก็จะสามารถวิเคราะห์ได้จากตารางที่ 25 รายละเอียดตารางที่ 25

ตารางที่ 25

สถิติการชุมนุมเรียกร้องในช่วงปี 2537-2538

แยกตามรายภาค

ภาคที่เกิดปัญหา	ปี 2537	ปี 2538
กทม./ปริมณฑล	122	121
ภาคกลาง	86	105
ภาคเหนือ	171	171
ภาคใต้	152	148
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	206	138
รวม	737	683

ที่มา : ดัดแปลงจากรายงานสถิติการชุมนุมเป็นรายปัญหาปี 2537 และปี 2538 ของ

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย

จากตารางที่ 25 เราจะเห็นได้ว่าในช่วงปี พ.ศ.2537 ภาคที่มีการชุมนุมเรียกร้องมากที่สุดได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งถือได้ว่าเป็นภาคที่มีปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานมากที่สุด แต่ในช่วงปี 2538 ภาคที่มีการชุมนุมเรียกร้องมากที่สุด กลับเป็นภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ลดปริมาณของการชุมนุมลงเกือบครึ่งหนึ่งของปี พ.ศ.2537 แสดงให้เห็นว่าระบบการเมือง ได้มีการพัฒนาไประดับหนึ่งสามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนเป็นที่พอใจของประชาชน พร้อมทั้งแสดงให้เห็นว่าในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น ได้พัฒนาขึ้นมาในระดับหนึ่ง แต่ก็เป็นการพัฒนาที่น้อยมาก ดังจะเห็นได้ว่าแม้ว่าในช่วงปี พ.ศ.2538 ประชาชนจะได้รับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีการยกระดับการชุมนุมเรียกร้องจากปัญหาด้านพื้นฐานไปสู่ระดับปัญหาด้านสิทธิประโยชน์ และปัญหาด้านการเมืองก็ตาม แต่ระบบการเมืองยังไม่สามารถจัดปัญหาการชุมนุมเรียกร้องของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ปัญหาด้านการชุมนุมเรียกร้องย่อมจะต้องหมดไปในระดับหนึ่ง

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการเลือกตั้งที่กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็น สส.ต้องสังกัดพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 ถึง ปี พ.ศ.2538 มีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังน้อยอยู่